

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ
ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Αρχαία Ελληνικά Κατεύθυνσης

Διδαγμένο κείμενο Πλάτωνα Πολιτεία

(Ενότητα 11)

«Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπεικάσον τοιοῦτω πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας...».

(Ενότητα 12)

«Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγὼ καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτούς καὶ ἀληθείας ἀπίρους ἰκανῶς ἂν πότε πόλιν ἐπιτροπεύσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐδ' στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἢ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἠγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἐτι ἀπρωξίσθαι; [...]

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγὼ, τῶν οἰκιστῶν τὰς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴ ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπουν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

[...]

(Ενότητα 13)

«[...] Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγὼ, πάλιν ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἐν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμώτων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινόν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελῆν καὶ αὐτὸς ἐμποῦν τοιοῦτους ἀνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.[...]»

Παρατηρήσεις

A. Από τα παραπάνω αποσπάσματα να μεταφράσετε αυτό της ενότητας 13.

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Το θέμα της ενότητας δηλώνεται μέσα σε μία φράση ποια είναι αυτή; Μπορείτε να αναφερθείτε με λίγα λόγια στην εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτών και σε όσα αυτά συμβολίζουν; (Ενότητα 11)

B2. Πού οφείλεται η απροθυμία των φιλοσόφων να επιστρέψουν στο σπήλαιο και πώς κρίνεται αυτό από τον Σωκράτη; (Ενότητα 12)

B3. Ποια είναι η άποψη του Σωκράτη στην οποία στηρίζει την επιχειρηματολογία του προκειμένου να απαντήσει στην ένσταση του Γλαύκωνα; Μπορεί αυτή να συσχετισθεί με την πλατωνική ηθική και αν ναι ποια είναι τα σημεία αυτής στα οποία ανταποκρίνεται η άποψη του φιλοσόφου; (Ενότητα 13)

B4. Ποια είναι τα μέρη της ψυχής και σε ποια σχέση βρίσκονται με τις τάξεις της πολιτείας; Πώς διασφαλίζεται η αρμονία της ατομικής ψυχής και της ψυχής της πολιτείας σύμφωνα με τον Πλάτωνα;

B5. χείρον, ἀδικῶ, εὖ πράττω, ὠφελία, ἀληθῆ, ἐπιμελοῦμαι: Να γράψετε τα αντίθετα των λέξεων που σας δίνονται (στην αρχαία ελληνική).

Απαντήσεις

A. Ενότητα 13

Ξέχασες πάλι φίλε μου, εἶπα, ἐγώ, ὅτι τον νόμο δεν τον ενδιαφέρει τούτο, πῶς δηλαδή μέσα σε μια πόλη θα ευτυχήσει υπερβολικά μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, αλλά ψάχνει να βρει τρόπο να συμβεί αυτό για ὅλη την πόλη, ἐνώνοντας αρμονικά τους πολίτες με την πειθὴ και με τη βία, κάνοντας τους να μοιράζονται μεταξύ τους την ὠφέλεια που ο καθένας τους μπορεί να προσφέρει στο κοινό, και ο ἴδιος διαμορφώνοντας τέτοιους πολίτες στην πόλη, ὄχι για να αφήσει να κατευθύνεται ὅπου ο καθένας θέλει, ἀλλά για να τους χρησιμοποιεῖ αὐτὸς για να δένει μαζί σε μια ἐνότητα την πόλη.

B1. Το θέμα της ἐνότητας δηλώνεται μέσα ἀπὸ τὴ φράση «παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας». Παρόλο δηλαδή που ἡ Πολιτεία του Πλάτωνα ἔχει ὡς κύριο θέμα τὴν δικαιοσύνη, στὴν ἀλληγορία του σπηλαίου ὁ φιλόσοφος θέλει να καταστήσει σαφέστερη τὴν ἐννοια τῆς προσπάθειας του ἀνθρώπου - δεσμῶτη να ξεφύγει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγνοίας, τῆς φαινομενικότητας καὶ τῆς πλάνης μέσα στὴν ὁποία ζεῖ ἐγκλωβισμένος καὶ να ἀντικρύσει τὴν ἀλήθεια.

Ἡ περίφημη εἰκόνα του σπηλαίου καὶ τῶν δεσμοτῶν μπορούμε να πούμε ὅτι ἀναπαριστᾷ με τὸν καλύτερο τρόπο τὸν ρεαλισμὸ του Πλάτωνα που εἶναι ὁ ἰδεαλισμὸς του. Ὁ ορατὸς κόσμος τῶν αἰσθήσεων παρομοιάζεται με τὸ σπήλαιο μέσα στο ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι εἶναι δεσμῶτες, ἀναγκασμένοι να βλέπουν μόνο τὶς σκιές τῶν αντικειμένων, μια καὶ δεν εἶναι σε θέση να ἀτενίσουν τὸ φῶς του ἡλίου, που τα τους κάνει γνωστὰ τὰ ἴδια τὰ ἀντικείμενα. Ἀρχικὰ ὁ ἀνθρώπος ὡς δεσμῶτης παραμένει στο σκοτάδι. Συναρμώζει στὴ σκιῶδη πραγματικότητα καὶ πρέπει να ἐξαναγκαστεῖ για να στραφεῖ πρὸς τὸ φῶς του ὄντος. Οἱ δεσμῶτες του σπηλαίου πιστεύουν πῶς δεν ὑπάρχουν ἄλλα ὄντα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σκιῶδη περιγράμματα καὶ τὶς σκιές που βλέπουν ἀπὸ τοὺς εαυτοὺς τους. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὸν κόσμο τους καὶ ὅλη τὴν πραγματικότητα. Ὄταν ἀπελευθερωθῶν, ξεχωρίζουν πρῶτα τὰ ἀντικείμενα που φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ σιγὰ σιγὰ καταφέρνουν να ἀντικρίσουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἥλιο. Τα ἀντικείμενα που φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιο συμβολίζουν τὸ νοητὸ κόσμο που μπορεί να γίνεῖ γνωστὸς μόνο μέσα ἀπὸ τὴν ἰδέα του Ἀγαθοῦ. Το φῶς του ἡλίου ἰσοδυναμεῖ με τὴν ἀλήθεια, τὴν υπέρτατη ἰδέα του ἀγαθοῦ. Τέλος ἡ πορεία του ἀπελευθερωμένου δεσμῶτη δηλ. του φιλοσόφου (ὁ ὁποῖος διακηρύσσει ὡς πραγματικότητες τὶς ἰδέες που γνωρίζε ἀτενίζοντας τὸ Ἀγαθὸ) πρὸς τὴ φωτεινὴ περιοχή συμβολίζει τὴν πορεία πρὸς τὸ νοητὸ κόσμο καὶ τὸ Ἀγαθὸ.

B2. Οἱ φιλόσοφοι, οἱ προικισμένες ἰδιοφυΐες, που με τὴν φροντίδα τῆς πολιτείας καὶ τὴν ὀρθὴ παιδεία ἀξιοποιοῦν τὶς ἰκανότητες τους καὶ γίνονται ἀρχοντες-βασιλεῖς ὅταν ξεφύγουν ἀπὸ τὸ σπήλαιο τῆς ἀπαιδευσίας καὶ τῆς πλάνης καὶ βρεθῶν στὸν ἐπὶ τὸν κόσμο, δηλαδή στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, δεν εἶναι ὅλοι τοὺς πρόθυμοι να ἀπιστρέψουν στο σπήλαιο. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ μαγεύονται ἀπὸ τὸν

μεγαλο ἥλιο του Ἀγαθοῦ καὶ προτιμοῦν να ἀφοσιωθῶν στὶς πνευματικὲς τοὺς ἀναζητήσεις ἀφοῦ ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἡ ἀνοδος τοὺς στο φῶς τοὺς προσφέρει ψυχικὴ ἀγαλλίαση καὶ εὐδαιμονία. Ὁ Σωκράτης ὡστόσο υποστηρίζει ὅτι οἱ ἰδρυτὲς τῆς πόλης δεν πρέπει να ἐπιτρέψουν στὶς προικισμένες αὐτὲς ἰδιοφυΐες να ἀρνηθῶν τὴν ἀνάδοδό τους στο σπήλαιο, μέσα στα σκοτάδια καὶ τὶς κακίες τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐπιστροφή τους στο σπήλαιο εἶναι μια ἠθικὴ ἀναγκαιότητα που τοὺς υποχρεώνει να περάσουν ἀπὸ τὴν εὐτυχία του θεωρητικὸ βίου στὸν ἐνεργητικὸ βίου τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Εἶναι ὑποχρέωση λοιπὸν τῶν φιλοσόφων ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ὑπόλοιπων δεσμοτῶν ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς πλάνης πράγμα τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνει τὴν ἀνάληψη πολιτικῆς δράσης ἐκ μέρους τους.

B3. Ὁ Γλαῦκων διατυπώνει με μίᾳ ρητορικῆ ερώτηση ἐνσταση ὑποστηρίζοντας ὅτι ἐάν ἐξαναγκαστοῦν οἱ φιλόσοφοι να ἀσχοληθῶν με τὸν ἐνεργὸ πολιτικὸ βίου ἐγκαταλείποντας τὴν μακαριότητά τους θα ἀδικηθῶν ἀφοῦ θα ζοῦν χειρότερα ἐνῶ θα μπορούσαν να ζοῦν καλύτερα.

Ὁ Σωκράτης ἀντικρούει τὸ Γλαῦκωνα λέγοντας ὅτι οἱ θεμελιωτὲς τῆς πόλης δεν πρέπει να ἔχουν στραμμένο τὸ βλέμμα τους στο πῶς μια τάξη μόνο ἀνθρώπων (δηλ. οἱ φιλόσοφοι) θα ἔχει μεγαλύτερη εὐδαιμονία, ἀλλὰ στο πῶς θα εἶναι ολόκληρη ἡ πόλη εὐτυχισμένη. Τα ἐπιχειρήματα, λοιπὸν, του Σωκράτη στηρίζονται στὴν ἀποψη ὅτι σε μια πόλη ἐκεῖνο που ἐνδιαφέρει τὸ νόμο προκειμένου αὐτὴ να οδηγηθεῖ στὴν εὐδαιμονία δεν θα πρέπει να εἶναι πῶς θα εὐτυχήσει υπερβολικά μια συγκεκριμένη τάξη, ἀλλὰ πῶς θα γίνεῖ εὐτυχισμένη ολόκληρη ἡ πόλη. Μάλιστα ὁ Σωκράτης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ εὐδαιμονία του συνόλου εἶναι ἐπιταγή του νόμου στὴν υπηρεσία του ὁποῖοι μπορούν να χρησιμοποιηθῶν ἡ πειθὴ καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς (πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ). Ἡ ἀποψη αὐτὴ ἀναποκρίνεται στο πνεῦμα τῆς πλατωνικῆς ἠθικῆς, καθὼς ὁ Πλάτων πιστεύει ὅτι ἡ πειθὴ καὶ ἡ βία εἶναι δύο ἀπολύτως θεμιτὰ μέσα τα ὁποῖα μπορούν καὶ πρέπει να θεθοῦν στὴν υπηρεσία του νόμου προκειμένου να ἐνεργοῦν ὅλοι ἔχοντας ὡς στόχο τὴν ἐξυπηρέτηση του κοινωνικοῦ συνόλου. Καταλαβαίνουμε ἐπομένως, ὅτι ὁ Σωκράτης δίνει προτεραιότητα στὴν ὠφέλεια του συνόλου καὶ στο κοινὸ καλὸ, γεγονός που δικαιολογεῖ καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ τῶν φιλοσόφων να κατεβῶν στο σπήλαιο καὶ να προσφέρουν τὶς υπηρεσίες τους.

B4. « Εφόσον λοιπὸν τὸ ὅλον, ἡ μεγάλη ψυχὴ, εἶναι ἰσορροπημένη ... καὶ τὸν τοποθετεῖ στὴ θέση που του ἀρμόζει.

B5. χείρον = ἄμεινον

ἀδικῶ = ὠφελῶ

εὖ πράττω = κακῶς πράττω

ὠφελία = βλάβη

ἀληθῆ = ψευδῆ

ἐπιμελοῦμαι = ἀμελῶ

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Γ. ΧΑΣΙΑΚΗΣ
στον ΠΕΙΡΑΙΑ